

Sygn. akt VII U 404/23

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

19 czerwca 2023 r.

Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie VII Wydział Pracy
i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSO Małgorzata Kosicka

Protokolant: st. sekr. sądowy Maria Nalewczyńska

po rozpoznaniu na rozprawie 19 czerwca 2023 r. w Warszawie

odwołania P. B.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddziału w W.

o zwrot nienależnie pobranego świadczenia

z 15 grudnia 2022 r., i 1 lutego 2023 r., znak: (...) - (...) - (...)

zmienia zaskarżoną decyzję w części w ten sposób, że stwierdza, że P. B. pobrała świadczenie uzupełniające przysługujące K. B. za luty i marzec 2022 r. w łącznej wysokości 1000 zł (tysiąc złotych) jako niezrealizowane świadczenie, zaś świadczenie za kwiecień 2022 r. w wysokości 500 zł (pięćset złotych) pobrała jako nienależne świadczenie;

oddala odwołanie w pozostałym zakresie;

zasądza od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddziału w W. na rzecz P. B. 90 zł (dziewięćdziesiąt złotych) tytułem zwrotu części kosztów zastępstwa procesowego.

Sygn. akt VII U 404/23

UZASADNIENIE

P. B. złożyła odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. z 15 grudnia 2022 r. znak: (...) - (...) - (...). Odwołująca wniosła o uchylenie zaskarżonej decyzji w całości i zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych. Odwołująca zarzuciła naruszenie art. 138 ustawy emerytalnej oraz art. 84 ust. 1, 9 i 11 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych poprzez ich błędne zastosowanie i uznanie, że skoro odwołująca nie była wskazana w decyzji organu rentowego jako osoba uprawniona do pobierania świadczeń to jest zobowiązana do zwrotu pobranych przez nią świadczeń należnych zmarłemu 4 kwietnia 2022 r. małżonkowi.

Odwołująca podniosła, że zmarłemu K. B. decyzją z 29 marca 2022 r. przyznano świadczenie uzupełniające w wysokości 500 zł miesięcznie od 1 lutego 2022 r. K. B. zmarł 4 kwietnia 2022 r. Świadczenie za okres od lutego do kwietnia 2022 r. w wysokości 500 zł miesięcznie było świadczeniem należnym uprawnionemu (odwołanie, k. 4-5 a.s.).

Zakład Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. w odpowiedzi na odwołanie wniosł o oddalenie odwołania na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c.

Uzasadniając stanowisko organ rentowy na wstępie przytoczył treść art. 8 ust. 1 ustawy o świadczeniu uzupełniającym dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji. Organ rentowy podniósł, że w myśl ust. 2 pkt 5 tego przepisu za nienależnie pobrane świadczenie uzupełniające uważa się świadczenie wypłacone osobie innej niż osoba, która została wskazana w decyzji przyznającej świadczenie, z przyczyn niezależnych od organu właściwego. P. B. jest osobą inną niż wskazana w decyzji organu rentowego, co stanowi podstawę do żądania jego zwrotu. Organ rentowy wskazując na treść art. 136 ustawy emerytalnej wskazał, że do świadczenia uzupełniającego dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji nie mają zastosowania przepisy o niezrealizowanym świadczeniu (odpowiedź na odwołanie, k. 8-8v. a.s.).

2 marca 2023 r. P. B. złożyła odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. z 1 lutego 2023 r., znak: (...) - (...) - (...). Odwołująca wniosła o uchylenie zaskarżonej decyzji w całości i zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych (odwołanie, k. 2-4 akt VII U 503/23).

Zakład Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. w odpowiedzi na odwołanie wniosł o oddalenie odwołania na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. (odpowiedź na odwołanie, k. 7-7v. akt VII U 503/23).

Zarządzeniem z 24 marca 2023 r. połączono sprawę sygn. akt VII U 503/23 ze sprawą VII U 404/23 celem wspólnego rozpoznania i rozstrzygnięcia (zarządzenie z 24 marca 2023 r., k. 9 akt VII U 503/23).

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

Na wniosek z 17 lutego 2022 r. organ rentowy decyzją z 29 marca 2022 r. znak (...) przyznał K. B. świadczenie uzupełniające w wysokości 500 zł miesięcznie od 1 lutego 2022 r. W uzasadnieniu decyzji organ rentowy wskazał, że za okres od 1 lutego 2022 r. do 31 marca 2022 r. przysługuje wyrównanie w kwocie 1000 zł. Termin płatności ustalono na 15 dzień miesiąca. Po raz pierwszy świadczenie uzupełniające wraz z wyrównaniem zostało wypłacone w kwietniu 2022 r. (decyzja ZUS z 29 marca 2022 r. – akta ZUS).

K. B. w ostatnim okresie życia był w stanie agonalnym i przebywał w szpitalu. Nie był w stanie odbierać świadczeń wypłacanych mu przez organ rentowy za pośrednictwem poczty. Świadczenie zostało odebrane przez żonę P. B. (zeznania P. B., k. 35-36 a.s.).

K. B. zmarł 4 kwietnia 2022 r. (odpis skrócony aktu zgonu, k. 7 a.s.).

Przekaz pocztowy zaadresowany na K. B. tytułem świadczenia uzupełniającego nr (...) na kwotę 1500 zł został wypłacony 7 kwietnia 2022 r. za pośrednictwem Urzędu Pocztowego (...), pieniądze zostały odebrane przez żonę K. P. B. (potwierdzenie obioru przekazu pocztowego z 7 kwietnia 2022 r. – akta ZUS).

Zakład Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. 15 grudnia 2022 r. wydał zaskarżoną decyzję znak: (...) - (...) - (...) na podstawie art. 138 ust. 3 w związku z art. 138 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz art. 84 ust. 1, ust. 9 i 11 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych. Organ rentowy stwierdził, że P. B. pobrała nienależne świadczenie za okres od 1 lutego 2022 r. do 30 kwietnia 2022 r. w łącznej kwocie 1.500 zł z tytułu świadczenia uzupełniającego przysługującego K. B. i zobowiązał P. B. do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres od 1 lutego 2022 r. do 30 kwietnia 2022 r. w łącznej kwocie 1500 zł (decyzja ZUS z 15 grudnia 2022 r. – akta ZUS).

Zakład Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. 1 lutego 2023 r. wydał decyzję zmieniającą decyzję o zwrocie nienależnie pobranych świadczeń z 15 grudnia 2022 r. znak: (...) - (...) - (...) na podstawie art. 138 ust. 3 w związku z art. 138 ust. 2 pkt 1 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz art. 84 ust. 1, ust. 9 i 11 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych w związku z art. 7 ust. 1 pkt 1 ustawy z 13 lipca 2019 r. o świadczeniu uzupełniającym dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji. Organ rentowy stwierdził, że P. B. pobrała nienależne świadczenie za okres od 1 lutego 2022 r. do 30 kwietnia 2022 r. w łącznej kwocie 1500 zł z tytułu świadczenia uzupełniającego przysługującego K. B. i zobowiązał P. B. do zwrotu

nienależnie pobranych świadczeń za okres od 1 lutego 2022 r. do 30 kwietnia 2022 r. w łącznej kwocie 1500 zł (decyzja ZUS z 15 grudnia 2022 r. – akta ZUS).

Powyższy stan faktyczny sąd ustalił na podstawie dokumentów zgromadzonych w aktach sprawy w tym dokumentów zawartych w aktach emerytalnych, których autentyczność ani wiarygodność nie były kwestionowane przez żadną ze stron w toku postępowania. Sąd oparł się ponadto na zeznaniach odwołującej złożonych na rozprawie 19 czerwca 2023 r. uznając je za spójne i wiarygodne.

Sąd zważył, co następuje:

Odwołanie P. B. było częściowo uzasadnione.

Odwołująca podniosła, że w rozpatrywanej sprawie nie zaszły przyczyny, które uzasadniałyby uznanie pobranego przez nią świadczenia jako nienależnego. Organ rentowy nie zgodził się z jej stanowiskiem. W rezultacie istota sporu sprowadzała się do oceny, czy przedmiotowe świadczenie wypłacone za okres wskazany w zaskarżonej decyzji było świadczeniem nienależnie pobranym oraz, czy P. B. jest osobą zobowiązaną do jego zwrotu.

Przepis art. 138 ust. 1-3 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2023 r., poz. 1251) stanowi, że osoba, która nienależnie pobrała świadczenia, jest obowiązana do ich zwrotu. Za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu cytowanego przepisu uważa się między innymi, świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania. Za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu ust. 1 uważa się również świadczenia wypłacone z przyczyn niezależnych od organu rentowego osobie innej niż wskazana w decyzji tego organu.

Jak wynika zatem z cytowanego przepisu, obowiązek zwrotu pobranego świadczenia przez osobę inną niż wskazana w decyzji organu rentowego, wymaga ustalenia, że wypłacone świadczenie było nienależnie pobranym w rozumieniu art. 138 ust. 2 oraz, że jego wypłata miała miejsce z przyczyn niezależnych od organu rentowego. W wyroku Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z 5 lutego 2014 r. (III AUa 1061/13), wskazano, że nienależnie pobrane świadczenie w rozumieniu art. 138 ust. 2 pkt 1 ustawy to świadczenie wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie ich wypłaty w całości lub w części (świadczenie nienależne, nieprzysługujące) na skutek okoliczności leżących po stronie ubezpieczonego.

Zgodnie zaś z art. 8 ustawy z dnia 31 lipca 2019 r. o świadczeniu uzupełniającym dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji (Dz. U. z 2023 r., poz. 156), osoba, która pobrała nienależnie świadczenie uzupełniające, jest obowiązana do jego zwrotu. W myśl ust. 2 art. 8 za nienależnie pobrane świadczenie uzupełniające uważa się świadczenie:

- 1) wypłacone mimo ustania okoliczności będących podstawą jego przyznania, jeżeli osoba pobierająca to świadczenie była pouczona o braku prawa do pobierania;
- 2) wypłacone mimo zmiany okoliczności będących podstawą do ustalenia jego wysokości, jeżeli osoba pobierająca to świadczenie była pouczona o okolicznościach mających wpływ na zmianę wysokości świadczenia;
- 3) przyznane lub wypłacone na podstawie fałszywych dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd przez osobę pobierającą świadczenie;
- 4) przyznane na podstawie decyzji, której nieważność następnie stwierdzono, albo przyznane na podstawie decyzji, która została następnie uchylona w wyniku wznowienia postępowania, i osobie odmówiono prawa do świadczenia;
- 5) wypłacone osobie innej niż osoba, która została wskazana w decyzji przyznającej świadczenie, z przyczyn niezależnych od organu właściwego.

Z powyższego wynika, że osoba, która pobrała nienależne jej świadczenie, obowiązana jest do jego zwrotu. Za nienależnie pobrane uważa się zaś m.in. świadczenie wypłacone z przyczyn niezależnych od organu rentowego osobie innej niż wskazana w decyzji tego organu.

W przedmiotowej sprawie bezsporną okolicznością było wypłacenie przez organ rentowy w jednym przekazie pocztowym 7 kwietnia 2022 r. świadczenia uzupełniającego za miesiące luty - kwiecień 2022 r. Świadczenie zostało więc wypłacone za miesiące luty - marzec 2022 r., w których uprawniony K. B. jeszcze żył, a także za miesiąc kwiecień 2022 r., w którym uprawniony do świadczenia zmarł. Świadczenia za trzy miesiące zostało odebrane przez żonę zmarłego P. B. 7 kwietnia 2022 r. Wobec powyższego świadczenie za miesiące luty oraz marzec 2022 r. było świadczeniem należnym, bowiem uprawniony wówczas żył. Bez znaczenia pozostaje okoliczność, że świadczenia za miesiące luty-marzec 2022 r. zostały wypłacone łącznie ze świadczeniem za kwiecień dopiero 7 kwietnia 2022 r. Pobranie świadczenia przez P. B. było podyktowane niezdolnością do samodzielnej egzystencji K. B., który i tak by sam tego świadczenia nie odebrał, nawet jeżeli byłoby wypłacone w poprzednich miesiącach, ponieważ jak wynika z zeznań P. B., w ostatnim okresie życia zmarły był w stanie agonalnym i przebywał w szpitalu. Reasumując, sąd uznał, że P. B. pobrała świadczenie uzupełniające przysługujące K. B. za luty i marzec 2022 r. w łącznej wysokości 1000 zł jako niezrealizowane świadczenie, bowiem zostało wypłacone zbiorczo z opóźnieniem wywołanym działaniem organu rentowego. W pozostałym zakresie sąd doszedł do wniosku, że świadczenie uzupełniające przysługujące K. B. pobrane przez P. B. za kwiecień 2022 r. zostało pobranego jako nienależne świadczenie. W związku z tym sąd na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. orzekł, jak w pkt I wyroku.

Zgodnie z art. 7 ustawy o świadczeniu uzupełniającym w sprawach nieuregulowanych w niniejszej ustawie, dotyczących postępowania w sprawie świadczenia uzupełniającego, wypłaty tego świadczenia oraz wydawania orzeczeń, o których mowa w art. 2 ust. 1, stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, z wyjątkiem art. 136 tej ustawy. Stosownie zaś do art. 101 pkt 2 ustawy emerytalnej, prawo do świadczeń ustaje wraz ze śmiercią osoby uprawnionej. Analiza obydwu przytoczonych unormowań prowadzi do wniosku, że przysługujące świadczenie uzupełniające, którego termin płatności określono w decyzji ZUS na 15 dzień każdego miesiąca, stała się świadczeniem nienależnym, bo zrealizowanym mimo zaistnienia okoliczności implikującej ustanie prawa do niego, dopiero po śmierci świadczeniobiorcy.

Świadczenia wypłacone przez organ rentowy za miesiące przypadające po miesiącu, w którym nastąpiła śmierć świadczeniobiorcy, mają charakter wypłaconych nienależnie. Jeżeli tego rodzaju świadczenie wypłacono osobie trzeciej, to zastosowanie znajduje art. 138 ust. 3 ustawy, zgodnie z którym za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu art. 138 ust. 1 uważa się również wypłacone z przyczyn niezależnych od organu rentowego innej osobie niż wskazana w decyzji tego organu. Do zwrotu takich świadczeń jest wówczas zobowiązana osoba, która je pobrała. Wpłata tego rodzaju świadczeń na rachunek wspólny świadczeniobiorcy i osoby trzeciej jest równoznaczna z wypłaceniem świadczenia innej osobie w powyższym rozumieniu (wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 16 listopada 2012 r., III AUa 770/12).

Bezspornie, świadczenie uzupełniające za kwiecień 2022 r. przekazane za pośrednictwem poczty i odebrane przez P. B., było świadczeniem nienależnym, bowiem wypłacona została do rąk osoby niewymienionej w decyzji organu rentowego. Ponadto do realizacji świadczenia doszło z przyczyn niezależnych od Oddziału ZUS. Wprawdzie termin płatności świadczenia przypadał na 15 dzień każdego miesiąca, ale wypłata świadczenia została dokonana wcześniej, bo 7 kwietnia 2022 r. i wówczas organ rentowy nie posiadał jeszcze informacji o śmierci uprawnionego. W tym miejscu zauważyć należy, że K. B. nie przysługiwało prawo do spornego świadczenia. Jego żonę pobrała świadczenie za kwiecień 2022 r., już po śmierci uprawnionego, a zatem pobrała je w imieniu osoby, która utraciła z chwilą śmierci prawo do spornego świadczenia za ten miesiąc.

Sąd nie znalazł podstaw do zmiany skarżonej decyzji w zakresie świadczenia uzupełniającego wypłaconego za kwiecień 2022 r. i orzekł w pkt II wyroku oddalając odwołanie w pozostałym zakresie na podstawie art. 477⁽¹⁴⁾ § 1 k.p.c..

O kosztach zastępstwa procesowego sąd orzekł na podstawie art. 100 k.p.c. w zw. z § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. z 2015r. poz. 1800), zasądzając od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. na rzecz P. B. 90 zł, z uwagi na fakt, że odwołanie zostało uwzględnione w części.